

• سازمان جهانی بهداشت یکی از سازمان‌های بین‌المللی به شمار می‌رود که می‌تواند به عنوان متولی اصلی نقش اساسی و کلیدی را برای مقابله با ویروس کرونا ایفا کند البته در این مسیر همکاری همه دولت‌ها و دیگر سازمان‌های مربوطه ضروری است.

در جهان امروز، مساله بیماری‌های واگیردار از جمله موضوع‌هایی است که می‌توان آن را در قالب تهدیدات امنیتی نرم و در زمره مسایل جهانی به شمار آورد زیرا تهدیدات آن تنها متوجه امنیت یک دولت و شهروندان یک کشور به‌خصوص نیست و در حقیقت این گونه بیماری‌ها می‌توانند امنیت جامعه جهانی را هدف قرار دهند. این تهدیدات در پایین‌ترین سطوح، متوجه جان انسان‌ها، شهروندان کشورهای مختلف و امنیت دولت‌ها هستند و در بالاترین سطوح به تجارت و اقتصاد بین‌المللی آسیب وارد می‌سازند که این موضوع هزینه‌ها و خسارات زیادی را به دنبال دارد. امروزه ویروس کرونا با ویژگی‌های همه‌گیر بودن، همه‌جا بودن و نامرتبی بودن، می‌تواند به عنوان بزرگترین بحران سلامت عمومی جهانی در طول صد ساله گذشته تعریف شود. یکی از سازمان‌های بین‌المللی که می‌تواند برای مقابله با این ویروس منحوس و کشنده کارآمد و موثر باشد، سازمان جهانی بهداشت است.

چگونگی تاسیس سازمان بهداشت جهانی

سازمان بهداشت جهانی به عنوان یکی از موسسه‌های وابسته به سازمان ملل با رسالت ارتقای آگاهی عموم مردم درباره موضوع خاص بهداشتی تاسیس شد و مهمترین هدف آن مبارزه با بیماری‌ها مخصوصاً بیماری‌های مسری شایع و ارتقاء سلامت عمومی مردم جهان است. در واقع ضرورت حفظ سلامت و بهداشت انسان از دیرباز سبب شد تا همکاری‌های بین‌المللی در قلمرو بهداشت شکل بگیرد. بنابراین در همین راستا و به طور کلی از ۱۸۵۱ میلادی تا نزدیک جنگ جهانی دوم، ۱۴ کنفرانس بین‌المللی بهداشت تشکیل شد و به واسطه آنها اقدامات نسبتاً موثری در چاره جویی برای برخی بیماری‌های مسری به عمل آمد در این مسیر جامعه ملل نیز نقش مهمی برای مبارزه با بیماری‌ها ایفا کرد و سازمان سلامت را تاسیس کرد. همزمان در قاره آمریکا نیز سازمان سلامت پان آمریکن با یک دفتر دائمی ایجاد شد. پس از تاسیس سازمان ملل متحد، یکی از نخستین نهادهای تخصصی وابسته به این نهاد، سازمان بهداشت جهانی شد. طور کلی در خصوص تاریخچه این سازمان این چنین آمده است که در کنفرانس سانفرانسیسکو در ۱۹۴۶ میلادی تصمیم به تشکیل یک کنفرانس بین‌المللی بهداشت گرفت که اساسنامه آن در هفتم آوریل ۱۹۴۸ میلادی در نیویورک تنظیم و تصویب شد و نخستین انجمن بهداشت جهانی اقدام به انتخاب روزی به عنوان روز جهانی بهداشت کرد. در ژوئن همان سال نخستین مجمع عمومی سازمان بهداشت جهانی در ژنو با حضور نمایندگان ۶۱ کشور جهان تشکیل شد و از ۱۹۵۰ میلادی به بعد هفتم آوریل هر سال با نام روز جهانی بهداشت در سراسر دنیا جشن گرفته شد.

ساختار سازمان

سازمان بهداشت جهانی در ۲۰۱۲ میلادی دارای ۱۹۴ عضو بود که شامل اکثریت کشورهای عضو سازمان ملل متحد است و مقر اصلی آن نیز در ژنو سوییس قرار دارد و به طور معمول هر ساله در ماه می میلادی یک جلسه عمومی با حضور اعضا در مقر اصلی برگزار می‌شود و دبیر کل آن نیز پس از یک دوره پنج ساله تغییر می‌کند. این سازمان دارای ۶ دفتر منطقه‌ای (آفریقا (برازاویل، کنگو)، آمریکا (واشنگتن دی سی، ایالات متحده)، مدیترانه شرقی (قاهره، مصر)، اروپا (کپنهاگ، دانمارک)، جنوب شرق آسیا (دهلی نو، هند) و غرب اقیانوسیه (مانیل، فیلیپین) است که هر کدام کشورهای منطقه خود را پوشش می‌دهند. هر کمیته منطقه‌ای از وزرای بهداشت کشورهای عضو تشکیل می‌شود.

شیوع کرونا و آمادگی اضطراری در سطح ملی

شیوع بیماری کرونا یا کووید ۱۹ در سال ۲۰۲۰ مشکلات فراوانی برای جامعه بین‌المللی ایجاد کرد. اپیدمی که از کشور چین آغاز و به سرعت مبدل به یک پاندمی شد و در حال حاضر بسیاری از کشورها از جمله ایران با آن درگیر هستند اما شیوع ویروس کرونا نشان داد که انسان در عین اقتدار تا چه اندازه ضعیف و آسیب پذیر است. قصور در اعلام به موقع این رخداد و عدم آمادگی و فقدان هماهنگی میان دولت‌ها، واکنش و مقابله سریع با آن را دچار مشکل کرد. اختلاف شدید میان چین و آمریکا در مورد منشأ ویروس سبب شد تا از درج آن در دستور کار شورای امنیت خودداری کنند و در نهایت بعد از گذشت بیش از سه ماه از زمان اعلام کووید ۱۹ به عنوان بیماری همه‌گیر جهانی توسط سازمان جهانی سلامت، با تصویب قطعنامه ۲۵۳۲ در اول ژوئیه ۲۰۲۰ همه‌گیری کرونا به عنوان خطر تهدید کننده صلح و امنیت بین‌المللی اعلام شد. شیوع این ویروس ابعاد مختلف حیات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی افراد را سخت تحت تاثیر قرار داده و خسارات جانی و مالی زیادی به اشخاص حقیقی و حقوقی در گوشه و کنار دنیا وارد ساخته است. البته شیوع بیماری مسری و واگیردار امر جدیدی نیست و در طول تاریخ، سرزمین‌های مختلف آن را تجربه کرده‌اند. دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی اقدامات زیادی به منظور تشریک مساعی و همکاری برای پیشگیری از این گونه بیماری‌ها انجام داده‌اند. جدای از ابعاد سلامت و بهداشت در عرصه ملی، سازمان جهانی بهداشت متولی اصلی آن در عرصه بین‌المللی است. (۱)

هنگام شیوع ویروس همه گیر این سازمان اعلام وضعیت اضطرار بین المللی کرد، این اقدام به این معناست که تمام کشورها باید آمادگی لازم برای پیشگیری، مبارزه و درمان موارد احتمالی بیماری را داشته باشند. همچنین مقررات بین المللی سلامت، دولت ها را موظف کرد تا تمامی رخدادهای مهم سلامت و بیماری های خاص را که از جمله دغدغه های بین المللی هستند، اعلام و گزارش کنند تا سازمان بهداشت جهانی پس از دریافت گزارش، موضوع را به دیگر کشورهای در معرض خطر و افرادی که قصد مسافرت به کشورهای درگیر خطر را دارند، اطلاع داده و به آن ها هشدار دهد. این سازمان کشورها را ملزم به تقویت ظرفیت های نظارت و واکنش ملی خود و به اشتراک گذاری اطلاعات مهم با جامعه جهانی می کند. همچنین ارتقاء زیرساخت های بهداشتی قوی در هر کشور مؤثرترین استراتژی آمادگی بلند مدت برای موارد اضطراری بهداشت جهانی است. زیرساخت های بهداشتی نه تنها ساختارهای فیزیکی مانند آژانس های بهداشت عمومی، کلینیک ها، بیمارستان ها و منابع انسانی را شامل می شوند بلکه زیرساخت های قانونی کشورها از جمله قوانین، سیاست ها و اقدامات دولت و بخش خصوصی را در مورد بهداشت و سلامت عمومی در بر می گیرد. البته مریم حیدری عضو موسس انجمن حقوق سلامت ایران و پژوهشگر حقوق سلامت بر این باور است که تمرکز صرف بر حقوق بین الملل و سازمان بهداشت جهانی اشتباه است، بلکه مهم ترین نیاز قانونی برای اقدام در بهداشت عمومی جهانی، آمادگی اضطراری در سطح ملی است. برای نمونه دولت ها می توانند به محدودیت های اجتماعی از جمله قرنطینه، جداسازی، توقیف، درمان اجباری پزشکی و مجازات کیفری برای شیوع عمدی بیماری اقدام کنند. همچنین کنترل قانونی سفرهای بین المللی نیز در این خصوص ضروری به نظر می رسد و هر دولت باید تهدیدهای واقعی و احتمالی را شناسایی کرده و با وضع و اجرای قوانین متناسب و اطلاع رسانی به سازمان بهداشت جهانی در خصوص تدابیر مآخوذه اقدام کند.

مهم ترین اقدامات سازمان جهانی بهداشت برای مقابله با ویروس کرونا

یکی از نخستین اقدامات سازمان جهانی بهداشت در دوران همه گیری ویروس کرونا، اعلام وضعیت اضطراری بین المللی بود. بر اساس ماده ۴۸ مقررات بین المللی بهداشت ۲۰۰۵، «مدیرکل سازمان باید یک هیات وضعیت اضطراری تشکیل دهد که در صورت درخواست وی درخصوص موارد ذیل اعلام نظر فنی کند: الف- آیا رویداد مدنظر یک وضعیت اضطراری بهداشتی بین المللی تلقی می شود. ب- خاتمه یک وضعیت اضطراری بهداشتی بین المللی و پیشنهاد صدور، اصلاح، تمدید یا خاتمه توصیه ها». لازم به ذکر است که در زمان اعلان این وضعیت برای شیوع ویروس کرونا، هفت هزار ۸۱۸ تن به طور قطعی مبتلا به این ویروس بودند که از این میان ۱۷۰ نفر جان خود را از دست داده بودند. پیش از این سازمان جهانی بهداشت پنج بار چنین وضعیتی را اعلان کرد. ۲- دریافت اطلاعات مربوط به آمار قطعی مبتلایان و قربانیان این ویروس از اقصی نقاط جهان از دیگر وظایف این سازمان است که در دوران همه گیری کرونا از همان روزهای ابتدایی صورت گرفت. ۳- ارائه توصیه های مختلف و انتشار آنها از وظایف مهم سازمان جهان بهداشت است که در دوران همه گیری کرونا از ژانویه ۲۰۲۰ تا به امروز به صورت منظم تدوین و منتشر شده است. ۴- از اقدامات دیگری که سازمان جهانی بهداشت تدوین و انتشار گزارش های وضعیت بود. این گزارش ها معمولاً بین ۵ تا ۳۰ صفحه هستند و طرح آن به این صورت است که ابتدا به خبرهای مهم اشاره کرده و از خروجی کمیته ها صحبت می کند؛ سپس آمار جدیدی از موارد قطعی ابتلا به این ویروس و مرگ و میر می دهد. ۵- برگزاری کنفرانس های مطبوعاتی و پرسش و پاسخ با خبرنگاران نیز از دیگر اقداماتی به شمار می رود که سازمان جهانی بهداشت از زمان شروع همه گیری کرونا به طور منظم صورت داده است.